

Mijn verhaal – samenvatting

Ik ben geboren in 1958 in Bağkonak, in het district Yalvaç, een deelgemeente van de stad Isparta, gelegen in de Middellandse Zeeregio van Turkije. Bağkonak is een charmant dorp dat zich bevindt aan de voet van het Sultangebergte en dankt zijn naam aan de wijngaarden. Hoewel er tegenwoordig nog maar weinig druivenboeren in het dorp zijn, was het in mijn kindertijd een zeer belangrijke bron van inkomsten. Bağkonak is sinds de jaren zestig betrokken bij de migratie naar de grote steden - een algemene trend van verstedelijking - maar ook naar Europa, voornamelijk naar Duitsland, Frankrijk, België en Oostenrijk. We woonden samen met mijn oom en zijn gezin in een groot huis, een huis van lemen bakstenen met twee verdiepingen.

Ik ben de oudste van vijf kinderen thuis; ik heb twee broers en twee zussen. Mijn broers en een van de zussen wonen in Isparta. Mijn jongste zus is na haar studie humaniora naar Gent gekomen en heeft hier een gezin gesticht. Mijn vader was bibliothecaris in Bağkonak. Dankzij zijn reizende bibliotheek werd hij een bekend gezicht in de omringende dorpen. Met kisten vol boeken op een ezel reisde hij maandelijks door en liet boeken achter voor de liefhebbers. Hij was een geliefd persoon in het dorp. Hij hielp iedereen in het dorp die hem om hulp vroeg, ongeacht het tijdstip of de omstandigheden. Vooral mensen die zaken deden bij de officiële instanties, vroegen mijn vader om hulp bij het schrijven van een verzoekbrief of bij het lezen en begrijpen van officiële documenten. Omdat hij in die tijd geen typemachine thuis had, ging hij, afhankelijk van de urgentie van de zaak, naar de bibliotheek om een document te typen of te kopiëren. Toen ik naar België kwam, kocht ik een typemachine voor hem als cadeau voor thuisgebruik. Hij was heel erg blij en schreef als eerste een ontroerende tekst voor me, ik bewaar die nog steeds. Hij las veel en moedigde ook anderen aan om te lezen. De intelligentie van mijn vader, zijn vastberadenheid, zijn kijk op de wereld, zijn vertrouwen en respect voor jongeren, zijn menselijkheid en zijn moderne kijk op het leven, zijn voor mij een bron van licht en inspiratie geweest in de vorming van mijn persoonlijkheid. Ik verloor mijn vader in 1985, juist een paar maanden voor zijn pensioen. Ik was toen in België, net terug van vakantie. Hij zou na zijn pensioen bij ons op bezoek komen in België.

Mijn moeder was een stille en moedige huisvrouw. Ze stond 's ochtends vroeg op en maakte ontbijt klaar voordat iedereen wakker was. Tuinieren was haar passie. In de lente- en zomermaanden ging ze, voordat ze het ontbijt klaarmaakte, naar de moestuin en deed het werk in de koelte van de ochtend. In de winter maakte ze ons niet wakker voordat ze de kachel aanstak. We werden wakker van het geluid van het kokend water in de 'çaydanlık' (Turkse theekan) op de kachel voor thee en de geur van brood dat in de oven roosterde. Ze kon niet lezen of schrijven. Ze mocht niet naar school gaan van haar vader, omdat ze voor haar jongere broer moest zorgen. Hierdoor was ze boos op haar vader. Nadat ik naar België kwam, vroeg ze mijn broers en zussen om haar te leren lezen en schrijven, zodat ze mij brieven kon schrijven. Ze schreef me korte brieven en ze kon ook met moeite lezen. Mijn moeder heeft het trauma van het plotse overlijden van mijn vader nooit kunnen verwerken. Ze bleef achter met een grote leegte. In het jaar 2000 kwam ze naar België en verkreeg als familielid een verblijfsvergunning. Ze verbleef hier niet permanent, maar kwam af en toe voor kortere periodes wanneer ze ons miste, of voor een speciale gelegenheid. Door de beperking van de nieuwe wet op het verlenen van de verblijfsvergunningen aan de vreemdelingen - een invoering van de rechtse regering in 2011- werd de verlenging van haar vergunning geweigerd. Zij mocht het land niet meer binnen. Toen alle kinderen uit het huis waren, was het fataal voor haar. Zij werd psychisch ziek. Zij worstelde jarenlang met aanvallen van angst en onzekerheid. Tijdens haar ziekte heb ik haar bijna elke vakantie bezocht. Na mijn pensioen in februari 2021 en tot haar dood in november 2024 heb ik het grootste deel van mijn tijd bij haar in Turkije doorgebracht en voor haar gezorgd.

Tot mijn veertiende groeide ik op in Bağkonak en volgde het onderwijs tot en met het lager middelbaar. Daarna moest ik naar een andere stad voor verdere studies. In die periode studeerden in het dorp maar enkele meisjes na de lagere school. De staat beschikte toen over gratis internaatscholen. In juni 1972 deed ik examens om toegang te krijgen tot die scholen. Voor alle

examens was ik geslaagd; dat bood uitstekende vooruitzichten, zowel financieel als werkgarantie vanuit de overheid voor later. Ik koos voor de lerarenopleiding en ging naar Niğde, een stad 450 kilometer van thuis. In juni 1976 behaalde ik mijn diploma lerarenopleiding. Van september 1976 tot eind januari 1979 werkte ik als leerkracht in het basisonderwijs in de dorpen Dedeçam en Özbayat in Isparta. Na mijn school deed ik ook toelatingsexamen voor de universitaire opleiding, maar omwille van de politieke beslissingen inzake inschrijvingen van de toenmalige regering, kon ik me pas in 1977 inschrijven. Ik had me ingeschreven aan de Faculteit Sociale Wetenschappen in Isparta. Ik wilde overdag lesgeven en 's avonds studeren. In deze periode was er ook veel politieke onrust en maatschappelijke beroering in het land. In het voorjaar van 1978 was de spanning toegenomen en werden de universiteiten voor onbepaalde duur gesloten. De benoemingsprocedures van de leerkrachten en alle ambtenaren werden opgeschort, waardoor ik mijn lessen aan de universiteit niet meer kon volgen.

In augustus 1978 ben ik getrouwd in Turkije. Mijn echtgenoot woonde in België. Zijn vader ging in 1966 als toerist naar België en begon daar te werken. In 1972, na het afronden van zijn humaniora, ging mijn echtgenoot naar zijn vader in België. Na ons huwelijk vroeg hij me om mijn baan in Turkije op te zeggen en te verhuizen naar België. Ik aarzelde om mijn werk en de studie op te zeggen, omdat ik niet wist wat me in België te wachten stond. Uiteindelijk wist mijn vader me overtuigen. Hij stelde voor om te onderzoeken of ik als leerkracht of als student naar België zou kunnen gaan. Dat ik als leerkracht niet kon gaan, was al snel duidelijk. Om in aanmerking te komen, moest ik al vijf jaar gewerkt hebben, maar ik had slechts tweeënhalf jaar gewerkt. Het was wel mogelijk om als student (zonder studiebeurs) naar België te gaan. Mijn echtgenoot liet me in oktober 1978 inschrijven aan de Universiteit Gent. De formaliteiten voor een visumaanvraag duurde een week. Bij het afgeven van de documenten voor de aanvraag bij het Belgische consulaat in Istanbul, hoorde ik van de bediende dat we nog een week moesten wachten voor de goedkeuring. Mijn vader was bij me en wilde met de consul spreken. We hebben een lang gesprek gehad met de consul. Ik tekende een contract als student. In het contract stond dat ik na mijn studie terug naar Turkije moest keren, maar de consul zei dat ik daar als afgestudeerde zonder problemen kon verblijven en werken als ik het wilde. Hij zei ook dat hij het visum direct kon ondertekenen in ruil voor 500 Belgische franken. Ik was een beetje verbaasd maar ik gaf hem het geld en kreeg meteen het visum. Ik besepte op dat ogenblik dat omkoping universeel was en het verblijf in België voor hoogopgeleide Turken niet zozeer een probleem was. Eind januari 1979 vloog ik van Istanbul naar Brussel. Ik vloog voor het eerst en het was een moeilijk afscheid met mijn vader.

Sinds januari 1979 woon ik in Gent. Ik heb twee kinderen. Mijn dochter is geboren in 1980, woont in Gent en is leerkracht in het secundair onderwijs. In 2000, toen zij nog student was, stelde zij zich vanuit de sp.a-lijst kandidaat voor de gemeenteraadsverkiezingen. Zij werd verkozen en zetelde tot 2006 in de Gentse gemeenteraad. Later, bij de verkiezingen van 2019, stelde zij zich terug kandidaat als opvolger voor de parlementsverkiezingen en was van december 2023 tot de verkiezing in juni 2024 volksvertegenwoordiger. Zij is getrouwd en heeft een zoon en twee dochters. Mijn zoon is geboren in 1987 en woont in Gent. Hij werkt als manager bij Volvo. Hij is getrouwd en heeft twee zonen.

In Gent als student

Samen met zijn vader en drie broers woonde mijn echtgenoot in de Meerstraat 1, 9040 te Sint-Amandsberg (nu Halvemaanstraat). Het huis was heel erg klein. Beneden bevonden zich aan de voorkant een klein vochtig kamertje en aan de achterkant, een woonkamer met een driezitsbank, een losse fauteuil, een klein kastje, een kolenkachel en een tafel voor vier personen. Verder was er een keuken van hooguit anderhalve vierkante meter met alleen een spoelbak en een fornuis. Via de keuken kon je naar het kleine koertje met één toilet. Boven waren er slechts twee slaapkamers.

Wanneer aan de nieuwe omgeving was niet gemakkelijk; wonen in een kleine ruimte, ik als enige vrouw tussen vijf mannen. Ik kende de taal noch de omgeving niet. Ik had het gevoel alsof ik in een

put van onbekende diepte was gevallen en aan het verdrinken was. Ik had heimwee en werd ziek. Ik kon ook niet naar de dokter, want ik had nog geen ziekteverzekering omdat ik nog geen zes maanden in België was, werd me verteld. Toen ik na een paar weken toch niet beter werd, moest mijn echtgenoot een dokter bellen. De bekende dokter Smekens kwam. Hij sprak Turks, onderzocht mij, schreef mij medicijnen voor, zei dat ik een mooie vrouw was en ging weg! Na een tijdje kwam ik tot bezinning. Ik had besloten om toch hier te blijven, maar ik wist zeker dat mij vanaf nu een moeilijke, drukke en stressvolle periode te wachten stond. Ik ging vechten!

Ongeveer twee maanden na mijn komst ging ik samen met mijn echtgenoot en zijn vriend Luc Lavrysen (een advocaat in de wetswinkel) naar de universiteit om informatie voor mijn lessen te verkrijgen. Ik hoefde niet alle lessen te volgen, omdat ik me als vrije student had ingeschreven. Ik ging regelmatig naar de lessen, maar het was niet gemakkelijk. Ik kende de taal nog niet en had erg moeite om het te begrijpen. Soms raakte ik overstuur en werd ik boos op mezelf. Waarom was ik naar België gekomen? Waarom had ik mijn leven ingewikkelder gemaakt? Ik schreef brieven aan mijn familie, maar vertelde hen niets over mijn situatie. Ik wilde hen mijn verdriet besparen. Ik ging niet elke dag naar de lessen, maar toch had ik nooit vrije tijd. Als ik thuis was, kookte ik voor het hele gezin, deed ik de was, maakte ik het huis schoon en probeerde ik in de weinige tijd die ik nog over had Nederlands te leren. In de zomer volgde ik twee maanden een Nederlandse taal cursus aan de universiteit.

Na de zomer liet ik me terug inschrijven aan de universiteit. Ik begon een beetje te wennen aan de lessen. De geboorte van mijn dochtertje op 12 januari 1980 maakte mijn situatie niet gemakkelijker, in tegendeel, maar aan de andere kant gaf zij mij de hoop om weer verbinding te maken met het echte leven. Voor haar moest ik op mijn benen blijven staan en positief blijven denken. In april heb ik mijn dochter ingeschreven bij de crèche van de universiteit. Ik hervatte de lessen en de Nederlandse taal cursus van de universiteit. Door de Nederlandse lessen voelde ik me elke dag een beetje meer op mijn gemak met de taal. Ik kon al in het Nederlands praten en me redden in dagelijkse routines, zelfs beter dan veel mensen om mij heen, maar het volgen van de lessen aan de universiteit bleef een uitdaging. Ik moest thuis meer studeren, maar veel tijd had ik niet. Ik had meegedaan aan de examens, maar ik was niet geslaagd. Mijn moraal was allesbehalve goed. Ik wilde de studie niet opgeven, maar het ging zo ook niet verder. Mijn echtgenoot zei tegen me: 'wees niet verdrietig, het is niet het einde van de wereld.' Mijn schoonbroer volgde toen avondonderwijs. Ik hielp hem soms met de vraagstukken voor wiskunde en fysica. Hij motiveerde me om niet te stoppen met de studie en stelde me voor om van school te veranderen en me in te schrijven voor een opleiding tot regent aan de Normaalschool in de Ledeganckstraat in Gent. In juli 1980 liet ik me inschrijven. Bij de start van de lessen in september botste ik met een groot probleem. Mijn dochter was ondertussen negen maanden oud en ik vond geen crèche voor haar. Het bleek dat ik haar vooraf moest inschrijven, maar dat wisten ik en de anderen in het huis niet. We hebben haar ingeschreven in een internaatcrèche in Ronse. Het was te ver weg van Gent, maar ik had geen andere keuze; ik moest kiezen voor onze toekomst. Met stromende tranen liet ik haar in Ronse achter. Ze verbleef daar acht maanden, tot de paasvakantie in 1981. Na de paasvakantie bleef ze thuis met de tantes die pas in België waren gekomen. Nog voor de zomervakantie liet ik haar wel inschrijven in een Gents kinderdagverblijf.

In de normaalschool volgde ik de lessen elke dag. Ik begon me als een volwaardig student te voelen, maar behoorlijke notities maken in de les was een grote uitdaging. Op een dag vroeg de leraar natuurkunde de leerlingen wie bereid was om mij zijn/haar notities te lenen? Er gingen spontaan een paar handen in de lucht; ik was zo blij! De meeste moeite had ik met het vak Nederlands, vooral met de spelling. De leraar lette terecht op details en maakte de opmerking dat ik met mijn kennis van het Nederlands nooit les kon geven in een klas in Vlaanderen. Hij raadde me aan om van school te veranderen. Misschien had hij wel gelijk, maar het stoorde me wel erg. De directeur van de school had me bij de inschrijving gezegd dat ik bij hem terecht kon als ik problemen had. Samen met mijn schoonbroer ging ik naar hem toe om de situatie met de leerkracht Nederlands uit te leggen. De directeur had me verteld dat hij wel goede dingen over me hoorde van de andere leraren en stelde me gerust dat het wel goed zou komen, ook met de tijd met het Nederlands. Na het gesprek met de

directeur maakte de leraar Nederlands geen opmerkingen meer, maar hij schonk mij verder ook geen aandacht. Ik had me ook ingeschreven voor de avondcursus Nederlands elementaire kennis op de Provinciale Handelsschool in Gent. Twee avonden in de week ging ik naar de les en de opleiding duurde twee jaar. Daarna ging ik naar de Provinciale Handelsschool in Wetteren voor de lessen praktijkkennis Nederlands als vervolg. Daar was de opleiding voor drie jaar. Na de eerste les testte de leraar me en liet me overgaan naar de volgende klas.

Een jobaanbieding als leerkracht Turks

Net voor de examens van de Normaalschool, in november 1980, kreeg ik onverwachts een jobaanbieding. Het Pedagogisch Centrum van de Stad Gent wilde met het project 'Bi-cultureel Onderwijs' Turkse taal- en cultuurlessen geven aan de Turkse kinderen in de stedelijke basisscholen. Ze zochten naar een Turkse leerkracht. Maurice Maréchal, een Turkssprekende medewerker en vertaler-tolk die mijn Turkse diploma lerarenopleiding vertaalde, nam contact met ons op en vroeg of ik geïnteresseerd was in deze jobaanbieding. Ik wist echt niet wat te zeggen, maar het inhoudelijke gesprek met Jean Herrel, toenmalige directeur van het Pedagogisch Centrum, motiveerde me om het aanbod te aanvaarden. Het project beoogde twee doelen. Enerzijds wilden ze met de lessen Turks de ontwikkeling van de moedertaal van de Turkse kinderen (grote meerderheid binnen de migrantenpopulatie) versterken met het oog op hun uiteindelijke terugkeer naar hun thuisland. Anderzijds wilden ze door hun moedertaal te stimuleren het leren van het Nederlands ondersteunen. Het idee dat ik deel zou uitmaken van zo'n mooi project maakte me best enthousiast. Op 1 december 1980 ben ik begonnen te werken aan het Pedagogische Centrum van Stad Gent als bi-culturele Turkse leerkracht. Piet Van Eeckhaut was toen de schepen van Onderwijs in Gent. Tot halverwege de jaren negentig gaf ik Turkse taal- en cultuurlessen aan Turkse kinderen in de verschillende stadsscholen, vooral in de concentratiescholen (waarvan de overgrote meerderheid kinderen van migranten waren).

Halverwege de jaren negentig werd het project Bi-cultureel onderwijs stopgezet. Het was al lang duidelijk dat migranten niet meer zouden terugkeren, integendeel, ondanks de stopzetting van georganiseerde migratie en de terugkeerpremie in 1985, nam de migrantenpopulatie toe. Via gezinshereniging kwamen er zelfs nog meer migrantenkinderen naar België. Het oorspronkelijke doel van het Bi-cultureel project strookte niet meer met de realiteit. Er kwam meer nadruk te liggen op het leren van het Nederlands. Ik werd als **ambulante taalleerkracht** ingezet met een specifieke opdracht. Ik ondersteunde de (Turkse) leerlingen met speciale onderwijsbehoeften individueel of in groep, meestal in de klas of even apart, in hun eigen taal.

Naast mijn opdracht als ambulante taalleerkracht zette ik ook andere projecten op.

Het MOCEF-project

In de scholen waar we werkten, en bij ons vrijwillige engagement in GTKB (Gentse Turkse Vrouwenvereniging die mijn vriendin Fatma Pehlivan en ik hebben opgericht), kregen we steeds de signalen van de Turkse moeders die zich machteloos voelden over de opvoeding van hun kinderen. De omgeving waarin hun kinderen opgroeiden, was totaal verschillend van waarin ze zelf waren opgegroeid. De signalen die ze van de scholen en de omgeving kregen, deden de ouders twifelen aan de eigen opvoedingswaarden. Ze stelden hun eigen opvoeding in vraag, maar wisten niet hoe ze het anders moesten aanpakken; ze misten een ruggesteun. Bij een zoektocht naar duurzame ondersteuning kwamen we uit op het opvoedingsprogramma MOCEF (Mother Child Education Foundation) van AÇEV (Anne-Çocuk Eğitim Vakfı) in Turkije. Met dat programma wilde AÇEV de ontwikkeling van zesjarige kinderen via de moeders versterken, vooral kinderen die in de rand van de grote steden woonden en geen kansen hadden voor voorschoolse educatie. In samenwerking met GTKB en Pedagogische Begeleidingsdienst van Stad Gent (voorheen Pedagogisch Centrum) startten we in oktober 1997 met MOCEF-moedergroepen in drie wijken. Het programma was een succes en via de Stedelijke Integratiedienst van Stad Gent kregen we middelen om het programma vanaf het

schooljaar 1998–1999 uit te breiden. Ik kreeg bijkomende opleidingen bij AÇEV in Turkije om groepsbegeleiders in Gent op te leiden en het project te coördineren. Jaarlijks namen meer dan 70 moeders van kinderen uit de derde kleuterklas, 25 weken lang, een halve dag per week deel aan het programma. Tijdens de bijeenkomsten bespraken wij de moeders hun vragen en zorgen met betrekking tot de opvoeding en het onderwijs van hun kinderen en kregen zij informatie over de algemene ontwikkeling van het jonge kind. Het Gentse MOCEF-programma kreeg snel internationale bekendheid in Brussel, Straatsburg, Parijs en Bremen. We organiseerden studiedagen rond het thema opvoedingsondersteuning met internationale sprekers. In 2004 besliste de Pedagogische Begeleidingsdienst wegens een reorganisatie om helaas geen moedergroepen meer te organiseren. In samenspraak met de Stedelijke Integratiedienst van de Stad Gent werd het MOCEF-programma overgegeven aan Intercultureel Netwerk Gent. In het najaar van 2004 leidde ik vijf nieuwe begeleiders op en volgde ik hen gedurende twee jaren als supervisor. Alhoewel er geen wetenschappelijk onderzoek aan verbonden was, is het Gentse MOCEF-programma volgens mij een zeer efficiënt programma geweest. Een niet-wetenschappelijke bevraging bij de moeders en de kleuterleidsters (door Marijke Huvenne) liet weten dat er een significant verschil was tussen de kinderen die het programma wel en niet hebben gevolgd. Volgens de kleuterleidsters waren de kinderen die het programma volgden actiever in de klas en namen meer initiatief. De ouders waren meer betrokken en zelfverzekerder in de communicatie met de kleuterleidsters. Het programma was voor de leerkrachten een aanleiding om de communicatie met ouders te versterken en zo meer te weten te komen over de achtergronden van hun leerlingen.

Project ‘Ouder als Partner’

Na het MOCEF-project kreeg mijn opdracht binnen het Pedagogische Begeleidingsdienst een andere wending. Ik werkte niet meer als ambulante taalleerkracht, maar als pedagogisch begeleider. Van september 2004 tot juni 2009 begeleidde ik het project ‘Ouder als Partner’. Met dat project wilde ik enerzijds bijzondere aandacht besteden aan goed contact tussen allochtone ouders en de kleuterleidsters en begeleiders van het kinderdagverblijf en anderzijds de samenwerking tussen de kleuterschool en het kinderdagverblijf stimuleren. Het ‘welkomgevoel’ en ‘welbevinden’ van zowel kinderen als ouders waren belangrijke waarden binnen dat project, want leerlingen die zich goed in hun vel voelen, komen graag naar school en staan open om te leren. Ouders die zich welkom voelen komen graag naar school en staan open voor communicatie. Ook de welbevinding van de begeleiders en de kleuterleidsters was een grote pijler binnen dat project. Leerkrachten en begeleiders die zich veilig, gewaardeerd en ondersteund voelen, doen hun uiterste best voor alle kinderen in hun klas. Ik organiseerde collegagroepen. Elke sessie begon met een gezamenlijke vorming over DECET ([Diversity in Early Childhood Education and Training](#)). De principes van DECET richten zich op het creëren van een omgeving waarin diversiteit wordt gewaardeerd, met als doel dat: (1) iedereen (kinderen, ouders, leerkrachten en begeleiders) voelt erbij te horen, (2) iedereen alle aspecten van zijn of haar identiteit kan ontwikkelen, (3) iedereen van elkaar kan leren over culturele en andere grenzen, (4) dat iedereen als actieve burger kan participeren, (5) dat iedereen bewust omgaat met vooroordelen via open communicatie en leergierigheid en (6) dat iedereen samenwerkt om institutionele vormen van vooroordelen en discriminatie te bestrijden. In mijn hele carrière en al mijn werk dat ik deed, zowel professioneel als vrijwillig, waren deze principes mijn uitgangspunten om mensen te benaderen. Je weet soms niet hoe je deze waarden vanuit een kader aan anderen kan overbrengen. Het kader DECET hielp ook mezelf te versterken als begeleider.

Project thuistaal binnen het onderwijs en buitenschoolse opvang

Het laatste project dat ik tot mijn pensioen in 2021 realiseerde, was het project "Thuistaal binnen het onderwijs en buitenschoolse opvang". Na het eindigen van het project Bi-cultureel Onderwijs werd het belang van thuistaal niet langer expliciet opgenomen in het onderwijsbeleid van de Stad Gent. In 2006 kreeg de thuistaal terug de verdiende aandacht. De Pedagogische Begeleidingsdienst kreeg vanuit het onderwijsbeleid de opdracht een innoverend experiment uit te werken waarin de moedertaal van anderstalige kinderen een formele plaats kon krijgen binnen de schooluren. Het

algemene doel beoogde een positieve attitude ten aanzien van alle talen en een positieve invloed op het welbevinden van alle kinderen. Een bijkomend doel was om aanzienlijk aandacht te besteden aan de ontwikkeling van de thuistaal van meertalige kinderen, ook tijdens de lesuren. Hiermee beoogde het project, naast een betere ontwikkeling van de moedertaal, een betere aansluiting op het onderwijs en in het bijzonder een betere ontwikkeling van het Nederlands als onderwijstaal. Binnen dit kader richtte het project zich op de Turkssprekende kinderen, omdat de Turkse populatie in Gent relatief groot was.

De voorbereidingen voor de implementatie duurden meer dan twee jaar. In 2009 kreeg ik de opdracht om het project te leiden. Er deden vier basisscholen en twee buitenschoolse opvanginitiatieven mee aan het project. Het project werd wetenschappelijk opgevolgd en geëvalueerd door onderzoekers van de Universiteit Gent en de Katholieke Universiteit Leuven. Het project liep tussen 2008 en 2013. Na het eindigen van het project heb ik, samen met mijn collega Sara Gielen, de verworvenheden van het project gebundeld in een boek dat in 2015 is verschenen: ["Meertaligheid: een troef!"](#) (ISBN 978-94-6234-346-7).

Na de afloop van het project begeleidde ik de schoolteams bij het uitzetten van een meertalenbeleid in het basisonderwijs. Ik organiseerde pedagogische conferenties en collegagroepen en gaf vormingen en bijscholingen.

In 2016 werd **Onderwijscentrum Gent** opgericht, met als doel het Gents onderwijslandschap, netoverschrijdend te inspireren, verbinden en te ondersteunen. Omwille van het netoverschrijdend karakter van mijn thema moest ik overstappen van de Pedagogische Begeleidingsdienst naar het Onderwijscentrum Gent. Tot mijn pensioen heb ik mijn werk als pedagogisch begeleider voortgezet. Tot slot heb ik een, door omstandigheden onuitgegeven 'Praktijkgids Meertalenbeleid' geschreven, waarin ik mijn ervaring als begeleider op het gebied van meertaligheid en de concrete voorbeelden vanuit de praktijk bundelde. Met deze praktijkgids wilde ik de schoolteams in het basisonderwijs, die een meertalenbeleid in hun school willen ontwikkelen, vanuit een pedagogisch- didactisch kader versterken en ondersteunen. Maar, wie weet, misschien wordt het ooit wel nog uitgegeven...

Vanaf februari 2021 ben ik met pensioen wat betreft mijn professionele werk, maar niet met mijn maatschappelijk engagement.

Maatschappelijk engagement

Iemand's politieke opvattingen en wereldbeeld worden gevormd tijdens zijn of haar studententijd. Ik las 'Ince Memet' van Yaşar Kemal op de lagere middelbare school, en dat boek hielp me toen al het belang van de strijd tegen onrecht te begrijpen. Politieke en maatschappelijke vraagstukken interesseerden me al sinds ik een klein meisje was.

Mijn vrijwillige engagement in België begon snel. Toen ik in 1979 naar België kwam, waren mijn echtgenoot İbrahim en zijn broer Serafettin actief bij migrantenwerkingen en gingen vaak naar de vergaderingen; ik ging soms met hen mee. Zo heb ik enkele vrienden en organisaties leren kennen, zoals het ACV (Algemeen Christelijk Vakverbond), SGOV (Samenlevingsopbouwwerk Gastarbeiders Oost-Vlaanderen) en het Woonfonds. Het ACV had een migrantenwerking en organiseerde culturele ontmoetingen. Hoewel mijn Nederlands destijds nog niet erg vergevorderd was, hield ik tijdens zo'n evenement mijn eerste toespraak in België als vertegenwoordiger van de Turkse gemeenschap. İbrahim werkte toen (april '79 - juni '80) voor het Woonfonds, samen met Magda Baeck. Hij was, samen met zijn broer en andere vrienden, ook het stichtende lid van het Woonfonds. In die periode leerde ik ook Maurice Maréchal, Cecile Mussche en priester Herman Pillaert kennen, die Turks spraken, en Leo Weymeersch de toenmalige coördinator van SGOV.

Oprichting DHKD-vzw (Demokratik Halk Kültür Derneği – Democratische Volks- en Cultuur Vereniging)

Een groep progressieve Turken binnen het Woonfonds, onder andere mijn echtgenoot İbrahim en zijn broer, wilde meer doen dan enkel hulp bieden bij huisvesting en zochten een manier om zich te

verenigen. Zo wilde ze de strijd voor emancipatie en integratie van minderheden, in het bijzonder van de Turkse gemeenschap, zelf opnemen. De wetgeving stond toen nog niet toe dat 'vreemdelingen' zich verenigden in een eigen vzw (vereniging zonder winstoogmerk); meer dan de helft van de stichtende leden moest Belg zijn. In het jaar 1979 richtten ze een feitelijke vereniging op en bouwden een dienstverlening uit. In 1981, dankzij enkele Vlaamse vrienden vanuit SGOV, Wetswinkel en het Woonfonds, werd de feitelijke vereniging officieel omgedoopt tot een vzw, een van de oudste 'zelforganisaties' van het land. İbrahim kreeg een B.T.K.-contract ('Bijzondere Tijdelijke Kader', een contract vanuit ministerie van tewerkstelling) als 'migrant' vanuit de diensten voor Nederlandse Cultuur in Brussel en werkte daar één jaar. In 1982 werd DHKD, vanuit het Ministerie van Gezin en Maatschappelijk Welzijn, erkend als socio-culturele vereniging van migranten en kreeg vanuit het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid twee fulltime personeelsleden als BTK- en later als DAC (Derde Arbeidscircuit) en werkingsmiddelen. İbrahim werkte bij DHKD tot begin 1992. De missie van DHKD was: "Gelijke rechten en plichten voor iedereen ongeacht kleur, nationaliteit en religie." Ze stond als pionier in Vlaanderen overal als eerste op de barricades om de rechten voor migranten te verdedigen. Ze ijverde voor politieke, sociale en culturele participatie, gelijke rechten, emancipatie en een multiculturele samenleving. Ze stond aan de wieg van het debat rond migrantenstemrecht, de strijd tegen onderwijsdiscriminatie en genderongelijkheid, maar vooral tegen racisme na de racistische aanslag op Veli Karaman in het jaar 1982. Naar aanleiding daarvan organiseerde DHKD een hongerstaking en een grote betoging tegen racisme. Nederlandse taallessen, Turkse lessen voor Belgen, alfabetisatiecursussen Turks, rijbewijscursussen, concerten, muzieklessen, uitstappen, tijdschrift GÖÇEBE, uitzendingen op de radio en de voetbalploeg ANADOLU zijn enkele voorbeelden van de culturele en vormende activiteiten van DHKD. Met het nieuwe integratiebeleid vanuit de Vlaamse overheid in 1991 kwam DHKD, met haar sterk uitgebouwde werking als zelforganisatie, in aanmerking voor erkenning als Lokaal Intergatiecentrum (LIC), zoals drie andere Gentse organisaties El Ele (Gent-West), De Poort-Beraber (Gent-Noord) en De Brug (Gent-Oost). DHKD werd eerst erkend voor de regio Gent Centrum en daarna voor Gent-Zuid. Via de erkenning kreeg de vereniging meer middelen om een duurzame categoriale werking in die regio op te zetten. In 2000 werden de vier LIC's gefuseerd onder de naam Intercultureel Netwerk Gent. Na de fusie had DHKD zijn middelen vanuit de erkenning LIC afgestaan en de werking verder als zelforganisatie uitgerold. DHKD fungeerde meer dan 40 jaar als een bastion, een volksschool, een cultuurhuis, een onthaalbureau, een integratiedienst, maar vooral als een hechte gemeenschap, een tweede thuis voor minderheden die zich inzetten voor elkaar. De democratische inspanningen en successen van DHKD, evenals die van andere zelforganisaties, zorgden voor een gezonde dynamiek en leverden waardevol sociaal kapitaal, dat bijdraagt aan het maatschappelijke leven waar we deel van uitmaken. Sociaal kapitaal is essentieel voor maatschappelijke participatie in de samenleving en is ook van groot belang voor de toekomstige generaties.

Tot het begin van 1981, toen ik Fatma Pehlivan leerde kennen, was ik de enige Turkse vrouw die actief was binnen DHKD. Fatma ontmoette ik via mijn werk bij het Pedagogisch Centrum van Stad Gent. Binnen korte tijd ontdekten we dat we dezelfde maatschappelijke visie en sociale idealen hadden. Dit leidde ertoe dat we hele goede vriendinnen werden. Ik introduceerde haar bij de pioniers van DHKD, en vanaf dat moment vormden we een onafscheidelijk duo, zowel in ons professionele werk als vrijwillige engagement. Fatma was snel het gezicht van DHKD naar buiten toe; zij was de enige Turkse die in België een opleiding had gevolgd en vloeiend Nederlands sprak.

Taallessen

Mijn eerste activiteit die ik binnen DHKD als vrijwilliger organiseerde, was **Turkse taallessen aan de Belgen**, vooral leerkrachten die lesgaven aan de Turkse kinderen, bijvoorbeeld Agnes Van Camp, die later de vrouwenwerking Ele-Ele had opgericht.

DHKD organiseerde Nederlandse taallessen voor Turkse arbeiders; vooral mannen namen deel aan de lessen. In de scholen waar we lesgaven, waren Fatma en ik meer dan een leerkracht. Wij deden huisbezoeken, we tolkten, we bemiddelden, meestal buiten onze lestijden. Ouders, vooral moeders,

vroegen ons hulp bij het oplossen van problemen waar ze mee kampten, ook buiten de schoolcontext. Jonge moeders wilden Nederlands leren. We verwezen hen naar de bestaande cursussen, maar het aanbod was zeer klein; bovendien wilden de meeste vrouwen niet naar lessen gaan die gemengd waren met mannen. Fatma en ik begonnen met **Nederlandse taallessen** voor vrouwen.

Tijdens onze sensibiliseringscampagne voor de Nederlandse taallessen werden we snel geconfronteerd met dat een grote groep vrouwen analfabeet was. Ze moesten dus eerst leren lezen en schrijven voordat ze met Nederlandse taallessen konden beginnen. Fatma en ik organiseerden **Turkse** alfabetisatielessen in de scholen waar we lesgaven. Onze dienst en de scholen steunden ons. Sommige vrouwen konden niet zo snel mee in de les en vroegen bijlessen in het weekend. Ik ging regelmatig eens bij hen thuis, of ze kwamen bij me thuis om wat extra te oefenen.

GTKB-vzw, Gent Türk Kadınlar Birliği - Gentse Turkse Vrouwenvereniging

In 1985 werd **GTKB**, de eerste zelforganisatie van Turkse vrouwen, officieel opgericht. Met GTKB wilden we enerzijds de emancipatie van migrantenvrouwen en meisjes bevorderen en anderzijds hun participatie in de samenleving stimuleren. De eerste stappen werden eigenlijk gezet toen mijn vriendin Fatma Pehlivan en ik met de Turkse alfabetisatie- en Nederlandse lessen begonnen. We hoorden snel welke andere noden de vrouwen hadden. Naast de taallessen organiseerden we volksdanscursussen, rijbewijslessen, naaicursussen, aerobics, fitnesscursussen en computercursussen. Een belangrijke activiteit voor de vrouwen was het wekelijkse kadınlar kahvesi (vrouwencafé), dat meer dan een café was. Het creëerde een omgeving waarin vrouwen van alle hoeken vrijuit konden discussiëren over onderwerpen die hen interesseerden en waarover ze meer wilden leren. Er werden sprekers uitgenodigd rond thema's die ze kozen; zoals gezondheid, voeding, onderwijs, opvoeding, migratie, verkiezingen en vrijetijdsbesteding. Ze gingen soms samen op uitstap; een cultureel citybezoek, muzikale optredens, naar de film of een theatervoorstelling. We organiseerden ook grootschalige culturele activiteiten voor het brede publiek, zoals tentoonstellingen, workshops, feesten en optredens van bekende artiesten. Een van de belangrijkste projecten die GTKB realiseerde was het MOCEF-project (Mother Child Education Foundation). Met dat project ondersteunden we Turkse moeders in het opvoeden van hun kinderen in een multiculturele context.

Begin jaren 90 werd GTKB erkend als vrouwenwerking voor de regio Gent-Oost. Door deze erkenning kregen we meer middelen om onze werking te versterken en uit te breiden naar andere gemeenschappen. Na de fusie van de LIC's in 2000 werden ook de middelen vanuit de erkenning overgedragen aan Intercultureel Netwerk Gent. Met de fusie werd de eerstelijnswerking jammer genoeg afgezwakt. In 2006 werd GTKB opgedoekt.

ÇDF-vzw, Çağdaş Dernekler Federasyonu - Federatie van Vooruitstrevende Verenigingen

ÇDF werd in 1994 op initiatief van DHKD opgericht. Ze was een landelijke koepelorganisatie die progressieve zelforganisaties op Vlaams niveau samenbracht. De streefdoelen waren onder andere: de verdediging van belangen van migranten in België, het aanbieden van een werking gericht op emancipatie, participatie en integratie, verdediging van de mensenrechten, bestrijding van racisme, het stimuleren van de doorstroming van allochtone jongeren naar het hoger onderwijs en de kwaliteit van het migrantenonderwijs verbeteren. ÇDF was actief op twee gebieden. Enerzijds begeleidde ze haar lidorganisaties in hun activiteiten en werking, met bijzondere aandacht voor de ondersteuning van vrouwenorganisaties. Anderzijds had ze haar eigen projecten die direct naar het publiek gericht waren; Turks Filmfestival (1998, in samenwerking met Internationaal Filmfestival van Vlaanderen), 100 jaar met Nazım..., in samenwerking met verschillende organisaties (2002 werd door UNESCO uitgeroepen tot het jaar van Turkse schrijver Nazım Hikmet, Internationaal uitwisselingsproject Jongeren (2000 -2003, een meerjarig project met de jongerenorganisaties uit Duitsland, Frankrijk, Oostenrijk en België), Project ouder worden in Sint-Amandsberg en in Vlaanderen. Zo wilde de federatie een bijdrage leveren aan een multiculturele, verrijkende samenleving.

Een belangrijk project waaraan ik meewerkte binnen ÇDF was het erfgoedproject 'Herinnering', gerealiseerd in samenwerking met de provincie Oost-Vlaanderen, Dienst Minderheden (1999-2002). Naar aanleiding van de veertigste verjaardag van de migratie namen jongeren van de Gentse verenigingen binnen ÇDF interviews af bij de eerste generatie Turkse migranten. Deze werden verzameld in het boek 'Hatıralar – Herinneringen' (2002), met Freek Neijrnck en Ayşe İşçi als auteurs.

ÇDF werd helaas in 2015 opgedoekt.

Archiveringstraject: 40 jaar DHKD

In 2021 bestond DHKD 40 jaar. In 2020 richtten we een werkgroep op waarvan ik de trekker was. Ons doel was tweeledig: enerzijds wilden we het veertigjarig jubileum voorbereiden en anderzijds het archief verzamelen, ergens onderbrengen voor bewaring en toegankelijk maken voor een breder publiek. In het kader van het project *De vierkante kilometer* (een project van het STAM - Stadsmuseum Gent) benaderde ik in 2021 Tina De Gendt met de vraag of ze met ons wilde meedenken over ons erfgoedtraject. Ze bracht ons in contact met *Archief en Museum van de Socialistische Arbeidersbeweging – Instituut voor Sociale Geschiedenis* (AMSAB-ISG). We hebben dit traject in twee fasen uitgewerkt. In de eerste fase richtten we ons op het verzamelen van archiefmateriaal. In de tweede fase werkten we aan een publiekstraject. In juni 2022 werden alle verzamelde archiefstukken overgedragen aan AMSAB-ISG. Vanaf dat moment begonnen we met het ontwikkelen van een expositie. Op 5 mei 2023 was de opening van de expositie **"Wij zijn nooit de Turken geweest. DHKD: 40 jaar op de barricade voor minderheden"** bij Amsab-ISG. De expositie was een samenwerking tussen DHKD, Amsab-ISG, STAM (De vierkante kilometer, Tina De Gendt) en Erfgoedcel Gent (Neslihan Doğan), met steun van Stad Gent en Cultuur Gent.

Al in het begin had ik het idee om de verworvenheden van de expositie te bundelen in een boek. Samen met Amsab-ISG en historicus Tina de Gendt werken we nu aan het boek **'Strijd loont, maar nooit op korte termijn!'** die in het voorjaar zal worden uitgegeven.

Erepenning KU Leuven 2024

Ter ere van de zestigste verjaardag van de Turkse en Marokkaanse migratie in België reikte KU Leuven in 2024 erepenningen uit aan sleutelfiguren uit de migrantengemeenschappen en de maatschappelijke sector. Daarmee wilde KU Leuven personen die een historische rol hebben gespeeld in de migratiegeschiedenis van België erkennen, met Nadia Fadil, hoofddocent aan de Faculteit Sociale Wetenschappen, als brein erachter. Mijn lieve medemensen in Gent hebben me voorgedragen voor deze erepenning. Op 7 november 2024 kreeg ik, samen met Selamet Belkiran (UTV), Mohammed Chakkar (FMV), Els Hertogen (11.11.11) en Najat Saadoun (Dar el Ward), een plechtige erepenning uit de hand van rector Luc Sels.

Tot slot

Als je ergens wortels wilt schieten, moet je allereerst weten of de grond vruchtbaar is, en als dat niet vruchtbaar is, moet je het vruchtbaar maken. Als de grond eenmaal vruchtbaar is, hangt de sterkte van de wortels af van degene die ze plant. Door mijn professionele en vrijwillige engagement wilde ik enerzijds bijdragen aan een vruchtbare bodem en anderzijds, vanuit mijn eigen ervaring, individuen helpen zichzelf te versterken om sterkere wortels voor hun toekomst te schieten, ongeacht hun religie, afkomst, gender of politieke overtuiging. Je vestigen op een plek waar je de taal, de gebruiken, de cultuur en de sfeer niet kent, is niet zo eenvoudig als het lijkt; ik heb dit zelf ondervonden. Ik heb me in alle fasen van de verenigingen die ik hierboven noemde ingezet; als lid, vrijwilliger, als bestuurslid en als voorzitter. Als ik vanuit mijn vrijwillige en professionele engagement iets heb bereikt, dan is dat samen met het bestuur, de medewerkers, vrijwilligers en collega's. Ik heb mezelf nooit op de voorgrond geplaatst; de belangen van de vereniging en de gemeenschap heb ik altijd boven mijn eigen belangen gesteld. Vanuit mijn overtuiging in ieders kracht en respect heb ik geprobeerd de werking vooruit te helpen en iedereen die mijn steun nodig had te ondersteunen, meestal achter de schermen. Wat ik met mijn professionele en vrijwillige engagement probeerde te

bereiken, was misschien een druppel op een hete plaat, maar als we al die druppels van zoveel engagementen van anderen samentellen, hebben we misschien toch bijgedragen aan een leefbaardere samenleving. Tegelijkertijd ben ik me bewust van een groeiende koerswijziging bij regeringen in de laatste jaren, waarbij in de loop der jaren verworven rechten van migranten geschonden worden en beslissingen worden genomen die de situatie, niet alleen van de migranten maar ook alle kwetsbare leden van de samenleving, verder zullen verslechteren. Daar is dus nog veel werk aan de winkel, en ik hoop dat de jonge generaties zich hiervan bewust zullen zijn en zich organiseren om acties te ondernemen om de rechten van die groepen in de samenleving te blijven verdedigen.